

„Spontaniczne dyktando w polskiej szkole”

Przeprowadzony w Polsce eksperyment jest efektem współpracy między Agnieszką Banaszek, polską pedagog Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Wołominie, a Claudio Turello włoskim logopedą w Instytucie Neuropsychologii i Języka w Piacenza (patrz wywiad Agnieszki Banaszek z Claudio Turello).

Współpraca międzynarodowa między naszymi placówkami ma na celu wymianę wyników badań w świetle odmiennych trudności, jakie język polski i język włoski sprawiają dzieciom tych dwóch różnych narodowości. Aby to ocenić, włoski logopeda zaproponował przeprowadzenie w Polsce podobnego eksperymentu, jaki on przeprowadza we Włoszech, a który jest koncepcją Emilii Ferreiro i Any Teberosky. Według autorek uczniowie, którzy prawidłowo napiszą całe doświadczenie zwane inaczej „zabawa w dyktando” w sposób naturalny przyswajają język ojczysty, spontanicznie nabywają umiejętność czytania i pisania. Claudio Turello napisał, że: „oceniono, że tam gdzie we Włoszech doświadczenie zostało przeprowadzone, wyodrębniono ponad 50% dzieci, które opanowały umiejętność czytania i pisania, bez wcześniejszej formalnej nauki.

Są trzy poziomy kompetencji w zakresie nauki języka, na podstawie których wyróżnia się ucznia:

- *preconvenzionale* (zapisuje litery przypadkowo, nie rozumie jeszcze związku między fonemami i grafemami);
- *sillabica* (zapisuje jedną literę z każdej sylaby);
- *alfabetico* (analizuje każdą literę, rozumie związek między fonemami i grafemami i jest najlepiej przygotowany do nauki)¹.

Przebieg eksperymentu był następujący. Uczniowie klasy I napisali ze słuchu: sześć wyrazów, trzy litery, trzy cyfry i na końcu jedno zdanie. Autorem wyrazów i zdania, które zostały zatwierdzone przez Claudio Turello jest pedagog Agnieszka Banaszek. W tym eksperymencie brało udział sto osób z sześciu klas pierwszych z Gminy Wołomin i Radzymin (w pobliżu Warszawy), których rodzice wyrazili zgodę na udział swoich dzieci w powyższym przedsięwzięciu. „La scrittura spontanea”. („Spontaniczne dyktando”) jest przeznaczona dla klasy pierwszej szkoły podstawowej zanim dzieci rozpoczną formalną naukę czytania i pisania w szkole. Obecnie w Polsce w klasie pierwszej według Nowej Podstawy Programowej uczniowie zaczynają uczyć się pisać litery.

Trzy najważniejsze wskazówki uzyskane od Claudio Turello:

1. Wyrazy i zdanie w "Spontanicznym dyktandzie" muszą być wspólne i znane dziecku;
2. Dzieci nie mogą wcześniej uczyć się czytać i pisać;
3. Należy powiedzieć dzieciom, że jest to zabawa, że my wiemy, że jeszcze nie uczyły się czytać i pisać, ale mogą zaprezentować swoje zdolności, a my nie będziemy ich w żaden sposób oceniać. Należy stworzyć serdeczną atmosferę.

WSTĘP

Aby poznać różnicę między dwoma językami należy poznać ich strukturę. Język polski jest językiem słowiańskim. Mamy tylko trzy czasy: teraźniejszy, przeszły i przyszły, ale nasze rzeczowniki i przymiotniki odmieniają się. Oto niektóre przykłady deklinacji rzeczowników. Odmieniają się one przez przypadki, które wymieniamy w następującej kolejności: mianownik, dopełniacz, celownik, biernik, narzędnik, miejscownik, wołacz. Na przykład wyraz "kot",

Liczba pojedyncza : kot, kota, kotu, kota, z kotem, o kocie, kocie!

- Jest **kot** czarny, a nie ma **kota** białego
- Dam **kotu** rybę
- Z **kotem** idę na dwór
- Myślę o moim **kocie**

Liczba mnoga: koty, kotów, kotom, koty, z kotami, o kotach, koty!

- Są **koty** czarne, a nie ma **kotów** białych

¹Informacje uzyskane od Claudio Turello za pośrednictwem poczty elektronicznej e-mail

- Dam **kotom** rybę.
- Z **kotami** idę na dwór.
- Myślę o moich **kotach**.

Przymiotniki odmieniają się podobnie i odmieniają się według rodzaju (męski, żeński i nijaki -ten ostatni rodzaj nie występuje w języku włoskim). Np. przymiotnik "nowy".

Liczba pojedyncza : nowy, nowa, nowe, nowego, nowej, nowego, nowemu, nowej.

Np.

- Jest **nowy kot czarny**, a nie ma **nowego kota białego**
- Dam **nowemu kotu** rybę
- Z **nowym kotem** idę na dwór
- Myślę o moim **nowym kocie**

Liczba mnoga: nowi, nowe, nowych, nowymi, z nowymi

- Są **nowe koty czarne**, a nie ma **nowych kotów białych**
- Dam **nowym kotom** rybę.
- Z **nowymi kotami** idę na dwór.
- Myślę o moich **nowych kotach**.

W tabeli IPA (Międzynarodowy alfabet fonetyczny) nie ma wszystkich polskich dźwięków i dlatego nie możemy ocenić ilości fonemów. Kto zna język włoski w szczególności wie, jaka jest relacja między fonemami i grafemami w tym języku (spójrz wywiad Agnieszki Banaszek z Angela Ottone), ale w naszym języku jest inaczej, tzn. są wyrazy, w których wymawiamy: "f", "p", "t", "sz", ale piszemy "w", "b", "d", "rz, (kawka jest "w" ale wymawiamy "f" kafka, rybka jest "b", ale wymawiamy "p"- rypka, słodki jest "d", ale my mówimy "t" słotki, przepraszam mówimy "sz", ale piszemy "rz" itd.). Litera "f" nie jest przedstawiana zawsze jako "w", litera „p” nie jest przedstawiana zawsze jako "b" itp. Dlatego występują trudności z prawidłową pisownią, tzn. konewka, konewki, konewką, konewkami, (mówimy „f”, ale piszemy „w”), natomiast konewek (mówimy „w” i piszemy „w”). To jest ten sam rzeczownik. Inny przykład: mała rybka (mówimy "p" piszemy "b"), ale duża ryba (mówimy i piszemy "b"). W języku polskim występują samogłoski **a, e, o, i, u, (ó), y, a, ę**. Mamy także samogłoski: **a, ę, ó, y**, które nie istnieją w języku włoskim. Wyróżnia się następujące trudności ortograficzne dla polskich dzieci: kąpiel – piszemy „a”, ale wymawiamy „om”. Dzieci często zamiast napisać „a”, „ę”, piszą „om”, „em”, natomiast zamiast zapisać „ał” (dotyczy 3 osoby czasownika w czasie przeszłym), piszą „oł” lub „a”: kopnął (pisownia prawidłowa), kopnoł czy kopną – pisownia nieprawidłowa. Samogłoski **a** i **ę** są samogłoskami nosowymi, które nie występują w języku włoskim. Nasza samogłoska „y” nie jest tym samym dźwiękiem, co w języku włoskim, gdyż jej dźwięk jest pośredni między włoskie „e” zamknięte i „i”. Często dzieci opuszczają w pisaniu literę „y”, ponieważ nie potrafią jej pisać. W języku polskim wymawiamy „y” po każdej spółgłosce jak jeden pojedynczy dźwięk, np. polska spółgłoska „r” staje się sylabą „ry”, „t” zaś jak „ty”, a „sz” jak „szy” np. „ry” -okulary „-ty” - motyle „szy” - szyja to połączenie stanowi jeden dźwięk. Są dzieci, które nie potrafią zrozumieć, że w tych wyrazach pisze się jeszcze jedną literę „y” i piszą np.: okular, motle, szja (pisownia nieprawidłowa). Alfabet języka polskiego składa się z 32 liter i jest oparty na alfabecie łacińskim. Mamy także charakterystyczne dla języka polskiego siedem dwuznaków: **sz, cz, rz, ch, dz, dź, ź**, gdzie dwa grafemy reprezentują jeden dźwięk, a więc mogą być trudności, żeby zapisać poprawnie te litery. Inni mogą mylić litery: **sz-s, cz-c, ź-z**, tzn. zamiast **szyja, czapka, żaba** (pisownia poprawna) mówią i zapisują **syja, capka, zaba** (pisownia niepoprawna). Ten błąd jest charakterystyczny dla dzieci, które mają nieprawidłową wymowę. Mamy także zmiękczenia: **ś, ć, dź, ź**, które nie występują w języku włoskim. **Występuję** duża trudność z pisaniem tych liter, ponieważ **ś** czytamy jako **si**, **ć** jak **ci**, **dź** jak **dzi**, **ź** jak **zi** i to jest ten sam dźwięk. W języku polskim występują wyrazy, w których raz piszemy **ś, ć, dź, ź**, a raz, **si, ci, dzi, zi**, np. wyraz **miś** piszemy **ś**, ale czasami piszemy „si” np: dwa **misie**, nie ma **misia**, myślę o **misiu**. Istnieją również wyrazy, w których zawsze piszemy: **ś, ć, dź, ź**, np. wyraz **ślimak** piszemy w ten sposób: **ślimak, ślimaka, ślimaku**, ze **ślimakiem, ślimaki, ślimaków, ślimakom**, ze **ślimakami** itd. Uczniowie mogą także mieć trudności z zapisaniem wyrazów z literami **i-j**, ponieważ w języku polskim istnieją wyrazy, w

których raz piszemy **i** a raz **j**, np. "słoi**k**" piszemy **i**, a w wyrazie sł**ó**j piszemy **j**. Inni mogą zamieniać litery **r:l**. Ten błąd jest charakterystyczny dla dzieci, które mają wadę wymowy, np. uczniowie zamiast pisać **okulary**, **kolorowy**, **korale** (pisownia poprawna) piszą *okurary*, *okuraly*, *kororowy*, *kololowy*, *kolale*, *korare* (pisownia nieprawidłowa). Dzieci, które nieprawidłowo zapisują wyrazy trudne, w których wymowa nie jest taka sama jak pisownia, mogą mieć zaburzenia analizatora słuchowego.

Są też litery, które mają taki sam dźwięk, np. "u" i "ó", **ż** i **rz**, **h** i **ch**. Wymowa samogłoski **ó** i samogłoski **u** jest taka sama (np. wymawiamy "u", a piszemy "ó" np. **żółw** a czasem piszemy u np. **zuch**), wymowa spółgłoski **ż** i spółgłoski **rz** jest taka sama, (tzn. mówimy **ż**, ale czasem piszemy "rz" jak **rzepa**, a czasem **ż** jak **żółw**) oraz wymowa spółgłoski **h** i spółgłoski **ch** jest identyczna (wymawiamy "h", ale piszemy czasem "ch" jak **choinka**, a czasem "h" jak **herbata**). Pisownia tych liter i dwuznaków jest zróżnicowana. Kiedy je piszemy, musimy wybrać właściwą literę: "u" lub "ó", "ch" lub "h" "rz", lub "ż", co zależy od zasad i reguł ortograficznych, które trzeba długo poznawać i wykonywać mnóstwo ćwiczeń ortograficznych. W języku polskim istnieje wiele takich zasad i reguł ortograficznych do zapamiętania. Warto zaprezentować niektóre z nich. W naszym języku są zasady pisowni "ó", według których w zakończeniach wyrazów z **-ów**, **-ówka**, **-ówna** piszemy **ó** (**krówka**, **mrówka**, **żarówka**). Są także przykłady wyrazów, w których są takie same zakończenia, ale piszemy "u", np. **zasuwka**, **skuwka**, **wsuwka**. Prawie zawsze po literach: **p**, **b**, **g**, **d**, **t**, **w**, **j**, **k**, **ch** piszemy **rz** np. **przykład**, **brzuch**, **grzyb**, **drzewo**, **trzcina**, **wrzos**, **spojrzenie**, **krzaki**, **chrzan**. Są natomiast wyrazy gdzie po tych spółgłoskach piszemy "sz", np. **pszczola**, **pszemka**, **bukszpan**, **wszyscy**, **kształt**, itp. Na końcu wyrazu prawie zawsze piszemy "ch", np. **strach**, **gmach**, **dach**, ale w wyrazie **druh** piszemy "h". Dla polskich dzieci nie jest proste prawidłowe stosowanie zasad ortograficznych, których muszą uczyć się długo, żeby zrozumieć różnice w pisowni tych liter: "u" i "ó", **ż** i **rz**, **h** i **ch**. Dzieci, które znają zasady, ale piszą źle te litery mogą mieć zaburzenia analizatora wzrokowego.

Są także uczniowie, którzy zamieniają litery: **l:ł**. Litera **ł** jest typowo polską literą. Dźwięk litery **ł** jest zupełnie inny od litery **l** i podobny do włoskiej litery **u** pisanej po spółgłosce, np. w wyrazie **suono** (dźwięk). Dzieci, które mylą litery podobne, mogą mieć zaburzenia analizatora wzrokowego.

STRUKTURA SPONTANICZNEGO DYKTANDA W JĘZYKU POLSKIM **- PROPOZYCJA AGNIESZKI BANASZEK**

Na kartce nr 1 dzieci napisały swoje imię, a później wyrazy:

Struktura wyrazów do podyktowania była następująca:

- wyraz jednosylabowy-(spółgłoska+samogłoska), np. ta, ma, da, za;
- wyraz jednosylabowy-(dla Polaków jest bardzo łatwy, bo występuje spółgłoska+samogłoska+spółgłoska), np. kot, dom, lis, nos;
- wyraz prosty dwusylabowy np. lala, dama, mama, tata;
- wyraz trudny składający się z trzech sylab, w których wymowa nie jest taka sama jak pisownia, tzn. wymawiamy "f", ale piszemy "w", wymawiamy „p” a piszemy „b”-wymawiamy „t” a piszemy „d” np. torebka, konewka, zasuwka, pobudka (przeczytaj Wstęp);
- wyraz składający się z czterech sylab, który jest bardzo trudny dla dzieci, które mają problemy z wymową. Te dzieci mogą pisać zamiast literę "r", literę "l" np. okulary, karuzela, kolorowy, koraliki (Spójrz Wstęp);
- W języku polskim mamy mało wyrazów pięciosylabowych, a więc wyraz o tej strukturze jest bardzo skomplikowany, ponieważ jest długi i zawiera samogłoskę "y", która jest także trudna do zapisania dla dzieci, np. kaloryfery, lokomotywa, kolorowymi (Spójrz Wstęp).

Na drugiej kartce dzieci napisały swoje imię, zdanie, litery i cyfry:

- Do podyktowania były trzy litery i trzy cyfry;

- Zdanie do podyktowania składa się z trzech wyrazów. Pierwszy wyraz jest jednosylabowy i jest identyczny, jak podany u góry (spółgłoska, samogłoska, spółgłoska), np. kot, dom, lis. Drugi wyraz ma także łatwą pisownię, ponieważ składa się z dwóch sylab (np. puma, suma, lubi). Natomiast trzeci wyraz jest bardzo trudny, ponieważ w tym wyrazie dwa grafemy „sz” reprezentują jeden fonem – tzn. jest jeden dźwięk, np. szyja, szyna, myszy. Na przykład w języku polskim mamy dwuznak „sz”, który czytamy po włosku jako „sc”. W tym wyrazie jest także samogłoska „y”, która jest także bardzo trudna dla dzieci (Spójrz Wstęp).

Uwaga!

Nie możemy zamieścić w Internecie wyrazów, liter, cyfry i zdania do podyktowania, ponieważ mamy zamiar w przyszłości powtórzyć ten eksperyment w klasie "0

WYNIKI EKSPERYMENTU

W Polsce w klasie pierwszej dyktando nie jest jeszcze stosowane. W trakcie pierwszego roku nauki dzieci zaczynają uczyć się pisać litery. "Spontaniczne dyktando" zostało wykonane w klasach pierwszych w Gminie Wołomin i w Gminie Radzymin. Dyktando napisało razem 100 dzieci (48% dziewczynek i 52% chłopców). Tylko 8% dzieci */było/* leworęcznych. Jedna dziewczynka nie jest Polką, jest uchodźcą z Czechenii.

Ad 1) Kartka 1

1. Pierwszy wyraz jest bardzo łatwy dla Polaków. Ten wyraz prawidłowo zapisało 96% badanych osób. Zaledwie 4% wszystkich badanych dzieci nie napisało wyrazu.

2. Drugi wyraz jest także łatwy dla polskich dzieci. Ten wyraz prawidłowo zapisało 91% badanych dzieci. Zaledwie 4% wszystkich badanych dzieci nie napisało wyrazu. Uczniowie popełnili w zapisie tego wyrazu następujące rodzaje błędów:

- opuszczanie liter w wyrazie – 3% badanych dzieci;
- litera „k” została zapisana w lustrzany sposób- 1% wszystkich badanych dzieci;
- litery zostały zapisane przypadkowo- 1% wszystkich badanych dzieci.

3. Trzeci wyraz prawidłowo zapisało 91% wszystkich badanych dzieci. Zaledwie 3% wszystkich badanych dzieci nie napisało wyrazu. Uczniowie popełnili w zapisie tego wyrazu następujące rodzaje błędów:

- opuszczanie liter w wyrazie – 5% badanych dzieci;
- mylenie a:o – 1% badanych dzieci.

4. Czwarty wyraz jest dla polskich dzieci bardzo trudny. Ten wyraz napisało prawidłowo tylko 37% badanych dzieci. 9% ogółem nie napisało wyrazu. Uczniowie popełnili w zapisie tego wyrazu następujące rodzaje błędów:

- pisownia fonetyczna, tzn. dziecko pisze jak słyszy– 31% badanych dzieci, np. wyraz „konefka” (f:w), „zasufka” (f:w), torebka” (p:b), „pobotka” (t:d)- pisownia nieprawidłowa, ale „konewka”, „zasuwka”, „torebka”, „pobudka” – pisownia poprawna;
- opuszczanie liter w wyrazie– 20% badanych dzieci;
- mylenie liter (m:n) - 2% badanych dzieci;
- litera „k” została zapisana w lustrzany sposób- 1% badanych dzieci;
- litery zostały zapisane przypadkowo – 4% wszystkich badanych dzieci.

(Uwaga! Niektóre błędy powtarzają się, ponieważ są dzieci, które popełniły więcej niż jeden błąd w tym samym wyrazie).

5. Piąty wyraz jest dla polskich dzieci bardzo trudny. Ten wyraz prawidłowo zapisało 45% badanych dzieci. 12% dzieci ogółem nie napisało wyrazu. Uczniowie popełnili w zapisie tego wyrazu następujące rodzaje błędów:

- mylenie (r:l)- 13% badanych dzieci, np. wyraz „okulary” (pisownia prawidłowa „okurary”, „okulaly”, okuraly” (pisownia nieprawidłowa), wyraz „kolorowy” (pisownia prawidłowa), a „kororowy”, „kololowy”, korolowy” (pisownia nieprawidłowa), wyraz „koraliki” (pisownia prawidłowa”, a „kolaliki”, „korariki”, „kolariki” (pisownia nieprawidłowa). Ten błąd jest charakterystyczny dla dzieci, które mają wadę wymowy;
- opuszczanie liter w wyrazie- 42% badanych dzieci. Często dzieci opuszczają podczas pisania literę „y”, gdyż albo nie znają tej litery albo jej nie zapisały, ponieważ my po polsku

mówimy „-ry”, „-wy”- to jest jeden dźwięk i dlatego są dzieci, które nie mogą zrozumieć, że trzeba jeszcze napisać drugą literę „y”, np. okulary, kolorowy (pisownia prawidłowa), natomiast: okular, kolorow (pisownia nieprawidłowa);

- zamiana liter - błąd ortograficzny (ó:u) -6% dzieci np. „okólary”, „karózela” – pisownia nieprawidłowa. Natomiast „okulary”, „karuzela” -pisownia prawidłowa. W języku polskim są dwie litery „u” i „ó”, które mają ten sam dźwięk. Żeby napisać dobrze wyrazy z tymi literami, Polacy muszą uczyć się zasad pisowni. Badane dzieci nie znają jeszcze zasad i reguł ortograficznych, ale wiedzą, że są dwie litery „u” i „ó”. Podczas „Spontanicznego dyktanda” 3% dzieci zapytało mnie: jaką literę należy napisać w tym wyrazie: „ó” czy „u”. Te dzieci wiedzą bardzo dobrze, że musimy wybrać prawidłową literę;

- litera „k” została zapisana w lustrzany sposób- 1% badanych dzieci;

- przestawianie liter w wyrazie- 1% badanych dzieci;

- dodawanie liter w wyrazie- 2% badanych dzieci. Te dzieci mają problemy z wybraniem prawidłowej litery „r” czy „l”;

- litery zostały zapisane przypadkowo -8% badanych dzieci.

(Uwaga! Niektóre błędy powtarzają się, ponieważ są dzieci, które popełniły więcej niż jeden błąd w tym samym wyrazie).

6. Szósty wyraz jest dla polskich dzieci bardzo trudny, ponieważ jest długi i o skomplikowanej strukturze. W języku polskim mamy mało wyrazów pięciosylabowych. Wyraz ten napisało prawidłowo 37% badanych dzieci. 11%- nie napisało wyrazu. Uczniowie popełnili w zapisie tego wyrazu następujące rodzaje błędów:

- opuszczanie liter w wyrazie 42% dzieci. Często dzieci opuszczają w pisowni literę „y”, gdyż, albo nie znają tej litery albo jej nie zapisały, ponieważ my po polsku mówimy „ty”, „ry”, „wy”- to jest jeden dźwięk i dlatego są dzieci, które nie mogą zrozumieć, że trzeba jeszcze napisać drugą literę „y”, np. kaloryfery, lokomotywa, kolorowymi -pisownia prawidłowa, a kalorfer, lokomotwa, kolorowmi -pisownia nieprawidłowa;

- przestawianie liter w wyrazie – 1% badanych dzieci.

- dodawanie liter- 2% badanych dzieci;

- mylenie liter (r:l)- 2% badanych dzieci. Ten błąd popełniły osoby, które mają wadę wymowy, np. kaloryfery, kolorowymi (pisownia prawidłowa): karoryfery, karoryfely, kalolyfely, karolyfely, kaloryfely itp, kororowymi, kololowymi, korolowymi (pisownia nieprawidłowa);

- mylenie liter (o:y) – 1% badanych dzieci;

- litery zostały zapisane przypadkowo- 3% badanych dzieci.

Ad2) Kartka 2, na której dzieci napisały własne imię i później, zdanie, litery i cyfry.

LITERY

1. Pierwszą literę prawidłowo zapisało 99% badanych dzieci, a 1% dzieci nie napisało wyrazu;

2. Drugą literę prawidłowo zapisało 99% badanych dzieci. 1% dzieci zapisało literę w lustrzany sposób;

3. Trzecią literę prawidłowo zapisało 98% badanych dzieci. Brak zapisu litery – 2 osoby.

CYFRY:

4. Pierwszą cyfrę prawidłowo zapisało 80% dzieci, a 17% dzieci napisało tę cyfrę w lustrzany sposób;

5. Drugą cyfrę prawidłowo zapisały 87% dzieci, a 10% dzieci napisało tę cyfrę w lustrzany sposób;

6. Trzecią cyfrę prawidłowo zapisały 90% dzieci, a 7% dzieci napisało tę cyfrę w lustrzany sposób.

7. Tylko 3% nie zapisało cyfr.

ZDANIE:

Zdanie do podyktowania prawidłowo zapisało 45% dzieci. Wyraz pierwszy prawidłowo zapisało 93%. Natomiast wyraz drugi bezbłędnie zapisało 72% osób. W tym wyrazie uczniowie popełnili następujące rodzaje błędów: dodawanie lub opuszczanie liter, zamiana liter, tzn. błąd ortograficzny (ó:u), przypadkowe pisanie liter. Wyraz trzeci był tylko dla 35% osób łatwy do zapisania. Uczniowie popełnili następujące rodzaje błędów: nieprawidłowy zapis dwuznaku „sz” , przekręcanie całego wyrazu, tzn. przypadkowe pisanie liter, opuszczanie liter w wyrazie. Często dzieci opuszczają podczas pisania literę „y”, gdyż nie znają tej litery albo jej nie

zapisały, ponieważ my po polsku mówimy np. my” albo „szy”- to jest jeden dźwięk i dlatego są dzieci, które nie mogą zrozumieć, że trzeba jeszcze napisać drugą literę „y

PODSUMOWANIE

Według Nowej Podstawy Programowej naukę czytania i pisania w sposób formalny polskie dzieci rozpoczynają w klasie pierwszej. Klasa „0” wcześniej była przeznaczona dla dzieci sześciolletnich, od przyszłego roku szkolnego będzie dla dzieci pięcioletnich. Klasa ta jest obowiązkowa dla wszystkich polskich dzieci i znajduje się w przedszkolu lub w szkole podstawowej. W tej chwili w klasie „0” dzieci uczą się analizować wyrazy (dotyczy to dźwięków mowy). Na przykład dziecko, gdy usłyszy w całości słowo „lalka” potrafi go przegłoskować (analiza słuchowa), a gdy usłyszy głoski w izolacji, np. l-a-l-k-a, wie, że to jest słowo „lalka” (synteza słuchowa). Według mnie ten eksperyment powinniśmy wykonać jeszcze raz w klasie „0”, ponieważ nie możemy znaleźć dzieci „sillabica”, bo chociaż polskie dzieci nie uczą się czytać i pisać liter w klasie „0”, to prawie wszystkie rozumieją relację między głoską a literą.

W Polsce dużo dzieci wcześniej uczy się czytać i pisać, ponieważ ich rodzice interesują się swoimi dziećmi. Nasze przedszkola są na dobrym poziomie. We wszystkich przedszkolach w Wołominie pracują razem z nauczycielami logopeda i psycholog, którzy pierwsi pomagają rozwiązać problemy dzieci. Według wyników eksperymentu w sześciu klasach w Wołominie i w pobliżu Wołomina dzieci uczęszczały do przedszkola przez:

- 4 lata (11%);
- 3 lata (26%);
- 2 lata (15%);
- 1 rok – tylko do klasy „0” (45%).

Po raz pierwszy nauka w szkole dotyczy 3% dzieci, które mają 6 lat. 52% badanych uczęszczało wcześniej do przedszkola. Natomiast 45% dzieci uczęszczało tylko do klasy „0”.

W szkole podstawowej pracują nie tylko nauczyciele, ale także pedagog, a czasami i psycholog. Dla nich jest także ważna opieka nad dziećmi, które mają problemy w szkole. Wszyscy ci specjaliści współpracują z poradnią. W polskiej szkole często organizowana jest terapia dla dzieci z dysleksją (zajęcia korekcyjno – kompensacyjne) i są też zajęcia wyrównawcze dla dzieci słabych. Ponadto działa „światlica”, gdzie dzieci po lekcjach mogą zostać, ponieważ ich rodzice pracują przez cały dzień. Pracownicy „światlicy” (nauczyciele) również pomagają dzieciom z trudnościami w odrabianiu pracy domowej.

Zgadzam się z tym, że dużo dzieci nie rozpoczyna nauki w szkole jak „tabula rasa”, ale jest obecna już w ich umyśle bardziej lub mniej rozwinięta zdolność do nauki czytania i pisania. Są dzieci, które piszą bardzo dobrze już w klasie pierwszej i jest to dla nich naturalne. 13% dzieci napisało bezbłędnie dyktando. Natomiast 16% dzieci popełniło tylko jeden błąd.

Osoby, które pracują w poradni są bardziej skoncentrowane na dzieciach, które mają problemy w nauce. Podczas eksperymentu możemy zaobserwować uczniów, którzy mają duże problemy w szkole. 3% dzieci powinno zgłosić się na badanie do psychologa poradni, który wykona testy inteligencji. Ważna jest obserwacja nauczyciela tych osób, które uczą się bardzo powoli i z trudnościami (15% dzieci). Ponieważ 9% osób ma nieprawidłową wymowę, należy skierować ich do logopedy. Dzięki eksperymentowi można zauważyć, które dzieci nieprawidłowo trzymają ołówek (17%). Dla nich ważne są ćwiczenia graficzne z użyciem nasadki na ołówek. Dzieci, które piszą z użyciem tego narzędzia, trzymają prawidłowo ołówek. Są też osoby, które kładą duży nacisk na kartkę papieru. Dla nich też są ważne ćwiczenia graficzne (3%).

Według mnie dzieci mogą teraz pisać nieprawidłowo, ponieważ dopiero zaczynają się uczyć czytać i pisać. Na koniec pierwszej klasy pracownicy poradni: pedagogi i psycholodzy wykonują indywidualne badania przesiewowe uczniów (po 7, 8 miesiącach nauki czytania i pisanie w szkole). Zwracamy uwagę na: prawidłową wymowę, deficyty sensoryczne (deficyty sensoryczne nie są pochodzenia fizjologicznego), lateralizację, poziom czytania, pisanie (przepisywanie) i liczenia. Tylko 81% dzieci, które napisały „Spontaniczne dyktando”, było obecnych na badaniu przesiewowym. Natomiast wszystkie osoby, które napisały bezbłędnie eksperyment, brały udział w naszych badaniach. Dzięki temu porównanie ich wyników jest

dokładniejsze. 4% dzieci było badanych w poradni z powodu dużych trudności w nauce o podłożu intelektualnym. Stwierdzono także u jednego chłopca ADHD i nieprawidłową wymowę. Natomiast 14% uczniów nie było obecnych w szkole.

Uważam, że „Spontaniczne dyktando” polskie dzieci napisały na dobrym poziomie. Prawie wszystkie dzieci napisały proste wyrazy, których wymowa jest taka sama jak pisownia (ok. 90%). Natomiast ok. 40% dzieci napisało prawidłowo wyrazy, których wymowa nie jest taka sama jak pisownia. Te osoby nie mają zaburzeń analizatora słuchowego, co potwierdzają wyniki badań przesiewowych wykonanych na koniec klasy I. Dużo dzieci popełniło następujące rodzaje błędów: pisownia fonetyczna, zamiana liter, opuszczanie, dodawanie lub przestawianie liter w wyrazie, błędy ortograficzne, pisownia w lustrzany sposób itd. Na koniec klasy I możemy porównać wyniki eksperymentu z wynikami badań przesiewowych (które Agnieszka Banaszek wykonuje w polskiej szkole od pięciu lat). Według mnie na początku klasy I dużo dzieci rozumie relacje głoska – litera, ale to nie jest równoważne z ich poziomem czytania. Na koniec klasy pierwszej znaczna liczba dzieci czyta techniką literową lub czyta całościowo wyrazy proste, których wymowa i pisownia są takie same, zaś techniką literową wyrazy o skomplikowanej strukturze, których wymowa i pisownia nie są takie same. Natomiast wszystkie osoby, które wykonały bezbłędnie eksperyment, nie mają stwierdzonych zaburzeń analizatora wzrokowego i słuchowego, ale tylko 61,53% tych dzieci czyta całościowo. 5,38% uczniów czyta wyrazy trudne techniką sylabową, zaś wyrazy proste całościowo. Natomiast 23,07% osób czyta techniką sylabową. Umiejętność czytania polskich dzieci zależy również od struktury języka polskiego, która jest bardzo skomplikowana.

Anna Jurek w swojej książce „Kształcenie umiejętności ortograficznych uczniów z dysleksją”, pisze że w języku angielskim, jest więcej niż trzydzieści grafemów do nauki niż w języku włoskim, gdzie do graficznego przedstawienia 25 fonemów wystarczy tylko 33 grafemy. We Włoszech często dziecko sześciolatnie po sześciu miesiącach nauki czytania i pisania czyta nawet dobrze i bezbłędnie. Natomiast angielskie dziecko jeszcze po trzech latach nauki czytania ma z tym problemy². Z językiem polskim jest podobnie. Dziecko, które ma prawie 8 lat, może nie czytać poprawnie i szybko. Są także badania, dzięki którym możemy wiedzieć, że w krajach, w których ortografia nie jest podobna do wymowy, jest więcej osób z dysleksją. Autorka również pisze, że we Włoszech jest mała liczba dyslektyków (50% mniej niż u dzieci amerykańskich), którzy mają duże problemy z czytaniem i pisanie³. Język włoski jest bardzo łatwy do nauczenia dla osób z trudnościami w uczeniu się czytania i pisania (dysleksja). Natomiast w języku polskim występuje dużo wyrazów, w których dzieci mogą zrobić mnóstwo błędów. Na przykład wyraz: ciężarówka- dziecko może zrobić pięć lub więcej błędów: ci- ć- en, ż-rz, ó-u, w-f (cienzarufka). W naszym języku występują wyrazy trudne do powtórzenia przede wszystkim dla cudzoziemców, np. „Stół z powyłamywanymi nogami” (w wyrazie „powyłamywanymi” występują trzy samogłoski „y”), „W Szczepieszynie chrząszcz brzmi w trzcinie”(w tym zdaniu jest dużo dwuznaków: sz, cz, rz), „Korale koloru koralowego” (w tym zdaniu są litery „r” i „l”). Polska ortografia jest trudniejsza od włoskiej, ponieważ wymowa w języku włoskim jest bardziej zbliżona do pisowni. Struktura języka polskiego jest bardzo skomplikowana. Nasza ortografia jest nie tylko fonetyczna, ale zbudowana jest także na podstawie: morfologii, historii i umowy.

Podsumowując, umiejętność czytania i pisania zależy: od rodziców, od poziomu przedszkola i szkoły podstawowej, od zdolności dziecka i od struktury języka ojczystego.

Wyniki badań uzyskane w ramach współpracy mogą być wykorzystane z podaniem źródła wyników (strony internetowej Poradni).

² A. Jurek , *Kształcenie umiejętności ortograficznych uczniów z dysleksją*, Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia 2008, s. 70

³ op.cit. s.71